

ΙΙΙ. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

2. Ο ελληνιστικός πολιτισμός

2.1. Τα ελληνιστικά πνευματικά κέντρα:

- Οι πόλεις που ιδρύθηκαν εξελίχθηκαν σε **αστικά, οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα**.

- Διέθεταν **πολεοδομικό σύστημα**, τείχη, ανάκτορα, αγορές, γυμνάσια, παλαίστρες, στάδια, θέατρα, βιβλιοθήκες, ιερούς χώρους και αρχιτεκτονικά μνημεία (ναούς, στοές, μεγάλους βωμούς).

► Η Αλεξάνδρεια:

- **Ίδρυση:** Αλέξανδρος (331 π.Χ.).
- **Κάτοικοι:** Έλληνες, Αιγύπτιοι, Εβραίοι.
- **Ανάπτυξη:** μεγάλο λιμάνι με το νησάκι Φάρο στην είσοδό του. Πάνω στο νησάκι κατασκευάστηκε ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου: πύργος με φανό στην κορυφή.

• Οικοδομήματα:

1. **Μουσείο:** οικοδομικό συγκρότημα αφιερωμένο στις Μούσες, που περιελάμβανε βοτανικό, ζωολογικό κήπο και χώρους για αστρονομικές μελέτες.

2. **Βιβλιοθήκη:** γραμματικοί, μεγάλος αριθμός χειρογράφων (500.000 χειρόγραφα).

► Η Αντιόχεια:

- **Ίδρυση:** Σέλευκος (300 π.Χ.).
- **Διαίρεση:** τέσσερις συνοικισμούς (**Τετράπολις**). Καθένας τους περιβαλλόταν με τείχος, όπως και όλη η πόλη.

- **Εξωραϊσμός:** λαμπρά οικοδομήματα + αγάλματα.

- **Κάτοικοι:** Μακεδόνες, Αθηναίοι, Κρήτες, Κύπριοι + ασιατικά έθνη = πολυπολιτισμικό κέντρο.

► Η Πέργαμος:

- Η πρωτεύουσα του κράτους των Ατταλιδών στη Μικρά Ασία.
- **Οικοδόμηση:** οχυρωμένη ακρόπολη σε τρία κλιμακωτά επίπεδα.
- **Βιβλιοθήκη:** 200.000 χειρόγραφα.
- Η έλλειψη παπύρου (= φυτού από την επεξεργασία του οποίου παραγόταν χαρτί) οδήγησε στην ανακάλυψη και χρησιμοποίηση της **περγαμηνής** (= δέρμα από έμβρυο κατσίκας).

- **Μουσείο:** λειτουργία ίδια με τα σημερινά μουσεία.

- **Βωμός του Διός:** έργο μεγάλων διαστάσεων - ανάμνηση απόκρουσης Γαλατών.

2.2. Η γλώσσα:

- Η **οικουμενικότητα του ελληνιστικού πολιτισμού** διαφαίνεται από τη **χρήση της ελληνικής γλώσσας** μεταξύ των Ελλήνων και των εξελληνισμένων γηγενών.

- **Κοινή Ελληνική** ή απλώς **Κοινή** γλώσσα (οφείλεται στη συγχώνευση των ελληνικών διαλέκτων, βάση η αττική διάλεκτος).

- Χρήση της κοινής ελληνικής ή κοινής γλώσσας:

1. Από το λαό για την καθημερινή επικοινωνία.
2. Από συγγραφείς της εποχής.
- Αποτέλεσε όργανο διάδοσης του χριστιανισμού (η Βίβλος).

2.3. Η θρησκεία:

- Ανάμειξη των Ελλήνων με τους λαούς της Ανατολής ⇒ αλληλεπίδραση και στο θρησκευτικό τομέα.
- Διαμορφώνονται νέες θρησκευτικές πεποιθήσεις και λατρείες. Οι λόγοι:
 1. **Κοινωνικοί και πολιτικοί** (υιοθέτηση τοπικών δοξασιών και λατρειών).
 2. **Θρησκευτικοί** (αναζήτηση έντονων συγκινήσεων μέσω της θρησκείας και καλλιέργεια ελπίδας για καλύτερη μεταθανάτια «ζωή»).
- Συνυπάρχουν με παραδοσιακές λατρείες:
 1. Λατρείες με μυστηριακό χαρακτήρα (Ελευσίνια μυστήρια, Διονυσιακές τελετές, μυστήρια της Ίσιδας, της Κυβέλης κ.ά.).
 2. Νέες λατρείες, όπως του Σάραπη.
- Η συνένωση θρησκευτικών δοξασιών και η διαμόρφωση νέων λατρειών είναι γνωστή ως «**θρησκευτικός συγκρητισμός**».

2.4. Τα γράμματα:

- Μαζική παραγωγή βιβλίων. **Αίτια:**
 1. Η ευρεία χρήση γραφικής ύλης (πάπυρος, περγαμνή).
 2. Η δημιουργία πνευματικών κέντρων (βιβλιοθήκες Αλεξάνδρειας και Περγάμου).
- Οι περισσότεροι συγγραφείς ήταν μιμητές των κλασικών έργων, πολλοί συγκέντρωναν έργα παλαιότερων, ενώ στις βιβλιοθήκες οι **γραμματικοί** αντέγραφαν και σχολίαζαν τα κείμενα των κλασικών.

α. Ποίηση:

- Στερείται πρωτοτυπίας και έμπνευσης.
- Πολλοί ποιητές κολάκευαν τους ισχυρούς (Καλλίμαχος) και άλλοι ήταν μιμητές παλαιών ποιητικών ειδών (Απολλώνιος ο Ρόδιος με τα «Αργοναυτικά»).
- Καινούριο ποιητικό είδος ήταν η **βουκολική ποίηση** με τον **Θεόκριτο** («Ειδύλλια»), οι «**Μίμοι**» με τον **Ηρόνδα**, το **επίγραμμα** και η **Νέα Κωμωδία** με τον **Μένανδρο**, που σατίριζε καθημερινούς ανθρώπινους χαρακτήρες.

β. Ιστοριογραφία: Σπουδαίος εκπρόσωπος ο **Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης**, ο οποίος έγραψε την ιστορία της εποχής του και προσπάθησε να εξηγήσει τους λόγους επικράτησης των Ρωμαίων.

γ. Φιλοσοφία:

- **Αθήνα:** πόλος έλξης για την απόκτηση **φιλοσοφικής παιδείας**.
- **4ος αιώνας π.Χ.:** Τέσσερις σημαντικές και ανταγωνιστικές σχολές:
 1. Η Ακαδημία του Πλάτωνα (387 π.Χ.).
 2. Το Λύκειο του Αριστοτέλη (335 π.Χ.).
 3. Η Στοά του Ζήνωνος (306 π.Χ.).
 4. Ο Κήπος του Επικούρου (301 π.Χ.).
- **Ο φιλόσοφος Ζήνων:**
 - ✓ Το πρόβλημα της αξίας της ζωής.

- ✓ Έδρα της φιλοσοφικής του σχολής η **Ποικίλη Στοά**.
- ✓ Ιδρυτής της **στωικής φιλοσοφίας**.
- ✓ Η ανθρώπινη ζωή έχει **μικρή αξία**, γι' αυτό ο **άνθρωπος** πρέπει να είναι **αυτάρκης** και **εγκρατής**. Η ευτυχία του δεν εξαρτάται από τα επίγεια.
 - **Ο φιλόσοφος Επίκουρος:**
- ✓ Έδρα της φιλοσοφικής του σχολής ο **Κήπος**.
- ✓ Η **γνώση της φύσης** οδηγεί τον άνθρωπο στην **ψυχική ηρεμία**. Μόνο με την **πνευματική απόλαυση** ο άνθρωπος μπορεί να οδηγηθεί στην **ευτυχία**.

2.5. Οι επιστήμες:

► Γεωγραφία:

- Οι γεωγραφικές γνώσεις διευρύνθηκαν.
- Ο **Νέαρχος** περιέγραψε τον παράπλου των ακτών του Ινδικού ωκεανού.
- Ο **Πυθέας ο Μασσαλιώτης** έφτασε στο βορειότερο άκρο της Αγγλίας.
- Ο **Ερατοσθένης** σχεδίασε τον πρώτο παγκόσμιο χάρτη.

► Αστρονομία:

- Βαθύτερη μελέτη των γνώσεων για τα αστέρια.
- Ο **Αρίσταρχος ο Σάμιος** διατύπωσε τη θεωρία για τη σφαιρικότητα της Γης και τη διπλή κίνησή της γύρω από τον Ήλιο.

► Μαθηματικά:

- Σημαντικό κέντρο ανάπτυξης η **Αλεξάνδρεια**.
- Σπουδαιότερος εκπρόσωπος ο **Ευκλείδης**. Το έργο του «**Στοιχεία**» είναι το πιο πολυδιαβασμένο μετά την Αγία Γραφή.

► Φυσικές επιστήμες:

- Ο **Αρχιμήδης ο Συρακούσιος**: ασχολήθηκε με το ειδικό βάρος των σωμάτων, τους μοχλούς και τα κάτοπτρα.

► Φυσιογνωστικές επιστήμες:

- Κέντρο η **Αλεξάνδρεια**.
- **Ζωολογικός και βοτανικός κήπος**.

► Βιολογία:

- Εξελίχθηκε με τον **Ηρόφιλο**: έρευνες για το νευρικό σύστημα και την κυκλοφορία του αίματος.

► Ιατρική:

- **Ιπποκράτης** 5ος αιώνας π.Χ.
- **Γαληνός** 2ος αιώνας π.Χ.: συστηματοποίηση των ιατρικών γνώσεων.

2.6. Οι τέχνες:

Η πρωτοτυπία και η παραγωγικότητα των καλλιτεχνών συνεχίστηκε.

• Στόχος:

1. Θαυμασμός και κατάπληξη.
2. Προβολή ανθρωπίνων συναισθημάτων.

• Καλλιτεχνικά κέντρα:

Στην κυρίως Ελλάδα, η Ρόδος, η Πέργαμος.

α. Η αρχιτεκτονική:

- Στόχος της ήταν να εξυπηρετήσει τις ανάγκες και την πολιτική των ηγεμόνων.
- Για το λόγο αυτό χτίζονταν **ανάκτορα, αγορές, γυμνάσια και στοές**, με μεγάλη έκταση και πληθωρική διακόσμηση.
- Μεγάλο ήταν το ενδιαφέρον για τις **ογκώδεις και πολυτελείς κατοικίες**.

β. Η πλαστική:

- Οι καλλιτέχνες εξωτερίκευαν τον **ψυχικό κόσμο των ανθρώπων** της εποχής τους, σε αντίθεση με την κλασική εποχή (ηρεμία και εξιδανικευμένη απόδοση των αισθημάτων).
- Η **αγωνία, ο πόνος και το πάθος** απεικονίζονταν στις γλυπτές μορφές.
- Το σύμπλεγμα του Λαοκόωντα, ο «θνήσκων» Γαλάτης, η Νίκη της Σαμοθράκης και το σύμπλεγμα της Αφροδίτης και του Πάνα είναι χαρακτηριστικά δείγματα της τάσης αυτής.

γ. Η ζωγραφική:

- Αναπτύχθηκε κυρίως η **τεχνική του ψηφιδωτού**.
- Χαρακτηριστικά δείγματα βρίσκονται σε οικίες της Πέλλας, της Δήλου και της Ρόδου.

δ. Η μικροτεχνία:

- Οι νέοι ηγεμόνες προτιμούσαν τα πολύτιμα μέταλλα.
- Κατασκευάζονταν **αργυρά και χρυσά αγγεία, κοσμήματα και χρυσά στεφάνια**.

ε. Η ζωγραφική:

- Προς το τέλος της εποχής αυτής διαδόθηκε η τέχνη της «**φυσητής**» **υαλουργίας**.